

Műhely

Az Á. család esete

Zoli ügye először 1991 áprilisában került hozzánk. Az iskola irányította hozzánk, a magatartási és tanulási panaszok mellé hosszú bűnlajstromot is mellékelve. Ezen bolti lopások szerepeltek (csokoládé, öngyújtó, banán, rágógumi), de súlyosabb dolgok is, például építkezéseken rongálás, petárdalopás- és készítés, pénz eltulajdonítása, skinhead bandában garázdaságok, autófeltörések. Alig tízesztendős gyereknél ez bizony tekintélyes lista.

A pszichológus többszöri hívására sem jött az anya, betelefonált, hogy ők már jártak pszichológusnál és pillanatnyilag nem igénylik a segítségünket, de ha előjegyezzük őket, szeptemberben majd esetleg jelentkezhetnek. Ezt jeleztük az iskolának.

A pedagógusok ekkor a gyámügyi és gyermekvédelmi csoporthoz fordultak. Idézésre az anya jelent meg, és megdöbbenéssel szembesült a gyerek bűnlajstromával. A főelőadóval megegyeztek, hogy okvetlenül szakemberhez fordulnak – vagyis ősszel eljönnek a tanácsadóba.

A pszichológiai vizsgálat kimutatta, hogy Zolinak lényegesen jobbak a képességei, mint a teljesítménye. A Rorschach és a Szondi, valamint a Színpiramis-próba szerint a viselkedési anomáliák ellenére alkalmazkodásra képes, jó elaborációs készséggel rendelkező, élénk fantáziájú és meglehetősen gyanakvó természetű. Kóros szorongást nem jelez, robbanékonysága, sértődékenysége életkori sajátosság. A vizsgálat után ismét eltűntek, ekkor vettem át az esetet.

A munkát az iskolában kezdtem. Beszéltem Zoli tanáraival és az igazgatóval. Tehetetlenségük, tanácsalanságuk szinte kitapintható volt. Meg voltak róla győződve, hogy mindent megtettek, ami eszköztárukából kitelt. De lehetetlen és tehetetlen lépéseik azt példázzák, hogy a tanárok – több ötletük nem lévén – egyértelműen szabadulni akartak tőle. Mentségükre szóljon, hogy abban az évben ez volt a lakótelep legzsúfoltabb iskolája, néhány osztályt buszoztatni is kellett.

Miután egy lakótelepen könnyen hírhedtté válik egy problémás gyerek, nem jöhetett számításba az, hogy másik iskolában kezdjen tiszta lappal. A társaságától persze így sem lehetett volna elválasztani. Felkerestem hát a családot.

Ápolt, tiszta, átlagosan berendezett 1 szobás, 2 félszobás lakásban lakik a család. Zolinak három és fél éves öccse van. Hét óra tájban csak az anya volt otthon a gyerekekkel. Nagyon bizalmatlan volt, szinte sértésnek vette, hogy a családi életükbe avatkozom. A gyerek viselkedését az átlagostól csak kissé tartotta eltérőnek, a panaszokat túlzottnak érezte, és az augusztusi gyámhatósági látogatásáról mélyen hallgatott. Biztosítottam, hogy csak segíteni szeretnék, s ha ők is együttműködnek, valószínűleg rendbe tudjuk hozni a gyerek szénáját. Megbeszéltünk egy újabb látogatást.

Másodjára is csak az anyát találtam otthon, kissé italos állapotban. Ekkor már ömlött belőle a panasz: férje állandóan távol van, sokat dolgozik és későn jár haza – gyakran részegen. Pénzt csak napi porciózásban ad haza, így ő képtelen gazdálkodni. Gyermekei közül csak a kicsit szereti, Zolira nem figyel, veréssel, megalázással bünteti. Elmesélte, hogy Zoli alig négyéves lehetett, amikor valami rossz fát tett a tűzre, s ezért az apa vigyázzállásban

maga elé rendelte, és pofozni kezdte. Minden ütés után újra üvöltve követelte a vigyázzállást, és nem engedte, hogy a kicsi a kezével védje magát.

Zoli most is betegesen fél az iskolai beírásoktól, mert otthon igen durva retorzió várja az apa részéről.

Sokszor jártam náluk. Egy meglehetősen különös, igen sivár életet élő pár képe bontakozott ki előttem. Az anya elismerte, hogy alkohol nélkül nem tudja a napjait elviselni, de a részegség állapotától félt. Munkánélküli segélyét varrással pótolta – feketén dolgozott egy butikosnak. Szakmáját egyébként nagyon szerette: üvegtechnikus volt, s ebben a munkában megélhette az alkotás örömét, szabadon engedhette a fantáziáját.

A házaspár között napirenden voltak a viták, főként a pénz és Zoli miatt. Egy alkalommal erősen feldúlt állapotban találtam az asszonyt, és sokáig nem tudtam szóra bírni, de éreztem, hogy vibrál a levegő. A gyerekek lapítottak valahol, az anya tett-vert, nem nézett rám, de azt sem akarta, hogy elmenjek. Hosszabb rávezetés után elmondta, hogy ő bizony megkéselte a férjét, aki kisebb sérüléseket szenvedett. Elhatároztam, hogy legközelebb feltétlenül találkozom az apával is. Ez este fél tízkor sikerült is. A férfi egyszerű, egyenes ember benyomását keltette, már tudott rólam, és beleegyezett, hogy a következő alkalommal a tanácsadóban találkozunk, ahol nyugodtabban tudunk beszélgetni – az asszony és a gyerekek nélkül.

El is jött. Hosszan mesélt a gyermekkoráról, kiderült, hogy azt adja vissza Zolinak, amit maga is elszenvedett. Valójában nagyon bántotta, hogy nem képes kimutatni Zoli iránt érzett szeretetét. Könnyezett, ki tudja, kit sajnált jobban: önmagát vagy a gyereket, de bánata őszintének látszott. Tanácsstalansága pedig nyilvánvaló volt. Mivel ő csak hét végén és csak késő este volt otthon, megegyeztünk, hogy ilyenkorra teszem látogatásaimat. Sikerült a gyerekekhez is közelebb kerülnie, kezdte megérteni, hogy agresszióval nem jut messzire vele. Rábeszélésemre közös programokkal is igyekezett javítani a kapcsolatukat. E programok eleinte kissé bicebócára sikeredtek, mert olykor pl. kocsmába mentek együttflipperezni... Később azonban tartalmasabb együttléteik is voltak; mozi, séta, munkahely-látogatás stb.

Nagy sokára még abba is beleegyezett az apa, hogy Zoli kutyát tartson a lakásban, persze azzal a feltétellel, ha ő gondozza és sétáltatja. A kutya kimondottan terápiás kiskutyának bizonyult.

Sajnos, éppen karácsony előtt az apa azt a súlyos információt szerezte a munkahelyéről, hogy részlege, ahol hegesztőként dolgozik, hamarosan megszűnik, és ő munka nélkül maradhat. Feszültségét újra italozással próbálta oldani. Karácsony másnapján rosszat sejtve felkerestem őket. Az apa – holtrészegen–éppen egy húsvágó bárdal készült kiirtani a családot. Nagy nehezen tudtam csak lebeszélni erről, és hosszas gyözködés után volt csak hajlandó átadni nekem a súlyos szerszámot. Az anya és a gyerekek a szomszédba menekültek, majd tanácsomra a nagyszülőkhöz költöztek néhány napra.

A téli szünet után az iskolában újra megbeszéltük az ügyet. Sikerült fölvetni Zolit egy viszonylag jó hírű budai hetes iskolába – az igazgatóság és a tanárok nagy megkönnyebbülésére. Ezen a megbeszélésen mindkét szülő jelen volt.

Zoli nagyon félt. Még soha nem volt távol a családjától. Megígértem, hogy figyelemmel kísérem a sorsát ott is, és úgy alakult a helyzet, hogy az intézménynek éppen éjszakás nevelőre volt szüksége, s nekem nagyon kapóra jött a másodállásból származó jövedelem. Így együtt „vonultunk be” Zolival. Rövid, de tapasztalatokban igazán „gazdag” része volt az életemnek.

A gyerek hamar beilleszkedett a közösségbe, a budai, zöldövezeti iskolában azonban tanulmányi eredménye rohamosan visszaesett. Új tanáraival konzultáltam, együttműködésünk eredményeként kettes-hármas szinten stabilizálódott a helyzet.

A hetes iskola – mint tudjuk – tulajdonképpen kollégium, a tanulók kijárnak a fogadó iskolákba, és hét végén mennek csak haza. Ebben a kollégiumban – az ideális körülmények ellenére – Zolival együtt cefetül éreztük magunkat. Mert hiába a szép környezet, a megfelelő felszereltség, ha az emberi környezet csapnivaló.

A nevelőgárda emberi és szakmai színvonala kifejezetten gyenge volt. Napirenden volt az italozás és többször előfordult, hogy a gondjaikra bízott gyerekeket bottal verték. Egy ötödikes kislány egyszer olyan durván bántalmazták, hogy a radiátornak esett, és a feje csupa vér volt. Természetesen szóvá tettem a dolgot, mire az volt a válasz, hogy „ezekkel” nem lehet másképpen bánni. Mindössze 34 gyerek volt az intézményben! A légkört az intrika is mérgezte. A nevelők minden tekintélyüket elveszítették – ha volt is nekik valaha –, és szinte nem volt olyan gyerek, aki ott jól érezte volna magát, ami nem is csoda.

Mindazonáltal Zoli otthonában valamiképpen rendeződni látszott a helyzet. Az apa munkahelye nem szűnt meg, és az anyának is sikerült elhelyezkedni. Zoli távollétében – és annak tudatában, hogy nincs igazán jó helyen – mintegy tükörbe néztek és megértették, hogy csak az elfogadó család nyújthat védelmet a rossz társaság és a lezúllás ellen,

Vettek egy használt kocsit is – ez talán az italozást is gátolja –, és nagy kirándulásokat tervezgettek. Év végén együtt hagytuk el a hetes intézetet Zolival, aki régi iskolájában új osztályba került.

Amikor elbúcsúztunk, a család hosszú idő után első közös nyaralására készülődött. Úgy éreztem, itt az ideje, hogy családgondozói minőségemben visszavonuljak. Bizonyos, hogy vannak és lesznek problémáik – megígérték, hogy ha szükség lesz rám, meg is keresnek –, de nagyon bízom benne, hogy még idejében be tudunk avatkozni, és most már képesek lesznek rá, hogy maguk is megbirkózzanak a gondjaikkal.

Nyíró László